uns «treballadors abnegats»; becaris; personal investigador i tècnic per fer restauracions i anàlisis) i tècnica (laboratoris de restauració i anàlisis, equipaments informàtics, locals on desenvolupar les tasques posteriors a l'excavació; i tot sense necessitat d'amortitzar les inversions, despeses de manteniment i material fungible i programaris informàtics a preus reduïts) que tot i ésser pagada amb recursos públics és només utilitzable pels universitaris i per les empreses que han generat. A més, si no han de pagar els salaris de tots els participants poden oferir més per menys, trencant per tant les bases de la competitivitat entre professionals perquè així desequilibren el mercat. Ni els professionals liberals ni les empreses mai no podran disposar de recursos humans ni d'instal·lacions similars (cosa que faria augmentar la qualitat científica dels treballs) si no és encarint els serveis. Aquest augment del preu no és actualment possible pel control que l'Administració fa sobre les retribucions i els honoraris;

— normalment, a tenor de la seva condició de centres docents, no estan subjectes als gravàmens fiscals que han de suportar els professionals liberals o les empreses, com ara: l'Impost d'Activitats Econòmiques (IAE), la facturació del 16% d'IVA, la retenció del 15% d'IRPF (beques 3%), l'Impost de Societats, la Quota Col·legial, l'Alta del Règim de Treballadors Autònoms de la Seguretat Social o bé la mútua social del col·legi professional corresponent, etc.

Hi ha formes alternatives de vinculació dels equips universitaris de recerca amb la realització d'excavacions d'urgència. Un exemple, ja esmentat, pot ser el cas d'una excavació emmarcada clarament —geogràficament i cronològica— dins un projecte d'investigació previ. Aleshores, els membres de l'equip que treballa en aquesta zona ha de ser tingut en compte a l'hora de la contractació. Sistemes com aquest permeten compatibilitzar plans de recerca universitaris amb l'exercici professional de l'arqueologia sense que la Universitat es converteixi en una empresa. Si comparem els projectes de recerca d'equips universitaris amb les urgències que han realitzat fins ara, veurem que no coincideixen.

Si la preocupació de les universitats (i l'excusa per crear empreses d'arqueologia) és fer treballs de síntesi amb les dades que proporcionen les excavacions d'urgència, poden, com tothom, consultar les memòries corresponents al Servei d'Arqueologia. No és justificat reclamar, per aquest motiu, un tracte preferencial.

En els grans jaciments, com és el cas de les ciutats amb un patrimoni arqueològic important, que requereixen una interpretació global, hom hauria de crear un ens independent en què participessin totes les administracions competents, amb la col·laboració de les entitats, universitats i associacions interessades, dotat de competències per coordinar i gestionar totes les intervencions i les mesures de protecció, difusió i investigació. Aquest ens no pot ser, doncs, només la Universitat, perquè no és la funció per a la qual ha estat creada i és subvencionada.

La problemàtica del mercat laboral en l'arqueologia d'intervenció

Rafael Mora

L'any 1992 la revista *L'Avenç* (num. 159) ens publicava un primer article en el qual es donaven tota una sèrie d'arguments a favor de la previsió d'excavacions d'urgència, com a únic remei davant d'una evident arqueologia de bombers. Aleshores es plantejava la necessitat de planificar per avançat els treballs arqueològics en aquelles àrees afectades per les grans obres d'infraestructura i donar pas al que s'ha vingut a conèixer com a «arqueologia preventiva».

De la mateixa manera que en tot projecte de xarxa viària es tenen en consideració els estudis d'impacte ecològic, en els quals es valora com afectaran les obres sobre la fauna, la vegetació i, en definitiva, sobre l'equilibri mediambiental; igualment, s'ha de valorar quin serà l'impacte arqueològic que suposarà la seva realització.

Si bé avui en dia és freqüent que es faci aquest tipus d'estudi, també és cert que només s'apliquen a les grans obres d'infraestructura, essent molt difícil de controlar els petits moviments de terres que es realitzen sota la única competència dels ajuntaments, durant els quals sovint s'incideix destructivament en el patrimoni arqueològic.

La falta de consciència en alguns casos, o el desconeixement de la legislació en d'altres, per part de les administracions municipals i les empreses encarregades de les obres, són causa diària de malmetements que poden arribar a significar la desaparició total dels jaciments. Encara és lluny el dia en què tot moviment de terres sigui verificat per un arqueòleg/a, per tal que constati la presència o absència de restes arqueològiques en el lloc.

En tant que coneixedors d'aquesta problemàtica, no hem de descuidar el paper polític i divulgatiu que els professionals de l'arqueologia hem d'exercir sobre aquells segments socials que d'una o altra manera incideixen en el subsòl: ajuntaments, constructores, arquitectes, etc.

Des de la Universitat Autònoma de Barcelona proposem una arqueologia de caire preventiu, que permeti la planificació dels treballs de camp, en el temps i en l'espai, recolzant-se en la informació que proporcionen les cartes arqueològiques. Aquestes, però, malgrat que cobreixen ja la quasi totalitat del territori català, són infrautilitzades per la major part dels ajuntaments i en alguns casos no en fan cap cas, atorgant permís d'obres i permetent moviments de terres en indrets de conegut interès patrimonial.

Un exemple d'aquest comportament tan irracional envers el patrimoni arqueològic és el que es desprèn d'observar com s'edifica i es generen moviments de terra dins l'àrea de logística i d'urbanisme de la UAB. Tot i haver-se documentat varis jaciments en el campus

universitari, i de ser continuades les obres d'infraestructura que s'hi realitzen, els òrgans polítics i de gestió mai s'han parat a avaluar la necessitat d'establir un programa de prospecció i seguiment arqueològic de les obres, per tal de protegir un patrimoni que, d'altra manera, és sota permanent risc de destrucció.

Des de la Universitat defensem no tan sols, com ja s'ha esmentat abans, una arqueologia preventiva sinó també l'elaboració de cartes arqueològiques que es basin en la potencialitat arqueològica de cada zona, establerta mitjançant un seguit de tècniques ara per ara ben desenvolupades i que permetrien protegir més fàcilment el patrimoni arqueològic del nostre país.

Tanmateix s'imposa una reflexió sobre el que entenem per «arqueologia d'intervenció». De fa massa temps, el mot «urgència» ha estat sinònim d'intervenció poc rigorosa, cosa que ha fet que es considerés com una activitat no científica. N'hi hauria prou amb preguntar als col·legues de professió què en pensen per veure que el que es considera «científic» passa per uns paràmetres molt diferents del que és una excavació d'urgència.

L'excavació de salvament pot conjuminar simultàniament l'excavació ràpida amb la minuciosa i estricta sobre el camp, i hem de començar a pensar que no per això és menys vàlida. El compromís social de la nostra professió —no hem d'oblidar que som treballadors d'institucions públiques— passa per proporcionar respostes adequades metodològicament i tècnica a la demanda que la societat reclama, el progrés de la qual és imparable.

Això suposa treballar amb jaciments de cronologies molt diverses, essent aquest un dels obstacles amb què ens trobem, ja que no tots els arqueòlegs/gues reuneixen una formació satisfactòria com per poder assumir aquests treballs. Són relativament freqüents els casos d'intervencions que s'eternitzen sobre dipòsits en posició secundària o a l'inrevés.

Però tot i ser aquest un factor de pes, no és ni molt menys el més important. En la nostra disciplina, com en d'altres ciències, la constant formació de l'investigador/a és una de les assignatures que encara no hem superat. La forma de recuperar, d'elaborar, classificar i interpretar els contexts, evoluciona dia a dia, i això suposa un reciclatge professional continu al qual, sota el meu punt de vista, no estem acostumats a sotmetre'ns.

El tractament pseudocientífic dels fenòmens arqueològics és un comportament molt habitual en arqueologia, i ens arrisquem que s'instal·li còmodament en el refugi de l'excavació d'urgència. Assistim a una particularització generalitzada de les intervencions després de les quals n'hi ha prou amb una bona descripció dels objectes recuperats per satisfer els requisits previs al lliurament dels materials. Aquest camí ens ha dut a tenir els fons dels museus plens d'artefactes oblidats que difícilment veuran mai la llum ni el seu estudi contribuirà a millorar el coneixement històric.

Podríem arribar a pensar que ens hem transformat en tècnics d'arqueologia, en especialistes per a la recuperació del registre fòssil, que si bé és una part important del nostre treball mai pot ésser un fi en si mateix de cap activitat arqueològica.

Per tant, l'arqueologia d'intervenció ha d'incloure no només el treball de camp, sinó també l'estudi, contextualització i publicació dels resultats, condicions bàsiques si volem canviar la dinàmica actual dels treballs d'urgència que es porten a terme.

Des dels serveis de gestió del patrimoni arqueològic, que són els encarregats de vetllar per la seva conservació, s'incideix en un únic segment, el de la recuperació de les restes arqueològiques, i es posa en un segon terme l'estudi i la difusió d'aquest. Això comporta una dualitat difícil de superar, ja que, com és lògic, es potencien aquells segments que són generadors de riquesa, quedant relegats el de la qualitat del treball realitzat i el de l'aprofundiment en el seu estudi, car aquestes darreres són fases no prioritzades des de les institucions públiques

Si des de l'administració pública s'insisteix en la fase de recuperació del registre fòssil, es suposa que han d'ésser les universitats i els centres d'investigació qui han d'assumir la integració del registre en el coneixement general, a través dels projectes i línies de recerca que s'hi desenvolupen.

Aquest és sens dubte un altre punt de difícil solució, atès que les universitats, ara per ara, no disposen de partides pressupostàries específiques per a investigar. Els fons de recerca provenen dels ministeris, de la Unió Europea, de la CIRIT, o de les escasses esponsoritzacions (mecenatge) a les quals tant es fa referència en els darrers anys.

Les universitats no disposen de partides econòmiques específiques per investigar, és cert, però sí que disposen del personal investigador, de tècnics qualificats, així com de la infraestructura necessària per poder assumir tant part del treball de camp com el de laboratori.

Són les línies de recerca que desenvolupa cada grup el que fa que els becaris/es i col·laboradors/es que realitzen la seva tasca investigadora en l'entorn de la universitat, puguin aprofundir en l'estudi del registre fòssil que s'ha obtingut i contextualitzar-lo en un marc general de coneixement.

És necessari remarcar l'absència de sensibilitat cap al patrimoni arqueològic de les institucions que han de potenciar la recerca en el nostre país. La CIRIT, institució encarregada de dispensar suport a la investigació, no disposa de cap convocatòria específica dirigida a l'estudi i integració d'aquests materials. Se'ns facilita marxar a qualsevol país (EE.UU., Gran Bretanya, etc.) per adquirir una bona formació —d'altra banda bàsica en la nostra professió—, però només el voluntarisme i la sensibilitat de cada un dels professionals del món de l'arqueologia fa que s'inverteixi temps i capital en l'estudi i interpretació de les excavacions arqueològiques d'urgència que es porten a terme a Catalunya.

D'una banda es potencia la conservació i salvaguarda del patrimoni arqueològic i de l'altra no es planifica ni es contempla el seu estudi, generant-se un desbordament dels fons dels museus. És clarament insuficient l'esforç que es dedica a l'elaboració dels informes, memòries i publicacions, augmentant el problema en no disposar les institucions de subvencions específiques o de formes d'autofinançament amb les quals resoldre el problema.

Pel fet d'entendre el patrimoni arqueològic com un bé comú de la societat, difícilment puc acceptar que el seu funcionament es regeixi per les lleis de l'oferta i la demanda. Amb prou feines ens podem imaginar a cap professional que, davant d'imminents pèrdues econòmiques en un projecte concret, decideixi d'abandonar una excavació o passar la màquina excavadora per tal de sanejar el seu balanç econòmic. Però si pensem en termes empresarials tot això és possible, ja que la principal llei que mana l'estructura del mercat és la de maximització de beneficis.

La UAB va crear en el seu moment el Servei d'Anàlisis Arqueològiques, tant per canalitzar les necessitats de dins de la pròpia Universitat, com per oferir una resposta a una demanda social evident. Si no volem que la Universitat es mantingui isolada en el medi físic i social que li és propi, aliena de tot allò que l'envolta, no només ha de ser útil sinó que a més ha d'esforçar-se per implicar-se en el món en què viu. El nostre compromís concret passa per la conservació i recuperació de contexts arqueològics, per a la inserció d'aquests en línies i projectes de recerca, així com per la seva difusió i divulgació. Per aconseguir-ho hom requereix del suport decidit d'organismes com la CIRIT i de la creació d'ajudes i beques orientades a l'estudi del gruix d'informació provinent d'intervencions de salvament.

Per tant, no estic gens d'acord amb l'afirmació que *les universitats han entrat de ple en el mercat empresarial*, car els objectius són molt diferents. Si no estem d'acord amb la comercialització del patrimoni, com competirem en un mercat?

El primer punt que ens diferencia és l'ànim de lucre. Si bé les empreses que treballen sobre patrimoni necessiten de beneficis per poder subsistir i ésser competitives, les universitats i més concretament el SAA de la UAB no en necessita, atès que és la pròpia institució la que manté els investigadors/es. El meu sou i el d'altres professionals l'assumeix la Universitat i se m'exigeix per això una docència i una recerca. Les infraestructures necessàries per portar a terme el treball arqueològic són de la Universitat, com els laboratoris i espais que s'utilitzen.

Les universitats, a través dels seus recursos humans i mobiliaris poden assumir analítiques, publicacions científiques i de difusió, és a dir, parts de l'anàlisi arqueològica que augmenten la qualitat dels treballs i pretenen satisfer la demanda social existent. Tanmateix inserim la major part dels treballs arqueològics que porten a terme els becaris/es i col·laboradors/es en projectes d'investigació i tesis doctorals, aconseguint d'aquesta manera racionalitzar el coneixement en benefici de tothom que, en definitiva, és qui manté a les institucions públiques i als professionals que en elles desenvolupem el nostre treball diari.

La Universitat davant del mercat laboral en arqueologia. Problemàtica actual i perspectives

Cristina Benet

D'un temps ençà s'ha produït un canvi substancial dins del mercat laboral de l'arqueologia. Aquest canvi ha vingut marcat per l'aparició i proliferació d'un seguit d'*empreses d'arqueologia* que sota diferents fórmules empresarials han anat assolint una quota força elevada d'aquest «mercat» potencial. Evidentment aquest fet ha anat lligat a la gran proliferació de les intervencions d'urgència motivades per una època de creixement de l'activitat constructiva.

Aquestes empreses varen sorgir, bàsicament, per dos motius: en primer lloc com a resposta a l'increment de la demanda de professionals qualificats. La manca de recursos humans de les institucions (Servei d'Arqueologia, museus, ajuntaments,...) ha propiciat la proliferació de les empreses, les quals gaudeixen d'una capacitat d'intervenció més ràpida, àgil i efectiva i millorant en la gestió i tramitació del patrimoni, i més quan, en els darrers anys, la major part de les obres han de ser finançades per empreses privades. En segon lloc, les empreses es van constituir, també, en un intent d'oferir estabilitat als professionals de l'arqueologia que fins a aquest moment es trobaven davant d'una situació laboral molt adversa i que, en la major part dels casos, tant sols els podia oferir feina uns pocs mesos a l'any.

D'aquesta manera l'arqueologia d'urgència s'havia anat convertint a poc a poc en la sortida laboral més assequible pels nous llicenciats de les diferents universitats catalanes, sortida que tan sols es veia com un camí per arribar a... A aquest mercat hi arribaven molts arqueòlegs, però les condicions adverses que s'havien de suportar esdevenien un garbell que reduiria el nombre de professionals dedicats a l'arqueologia, els quals davant les perspectives cercaven altres feines, vinculades o no a l'arqueologia.

Així doncs, les empreses d'arqueologia varen aportar una estabilitat a aquest mercat i oferiren als arqueòlegs la possibilitat d'integrar-se dins d'un grup de treball amb continuïtat.

Paral·lelament les universitats que, fins al moment s'havien dedicat gairebé exclusivament a les excavacions programades, en veure minvar ostensiblement els pressupostos institucionals cap a les intervencions programades, van començar a veure el gran potencial existent dins d'aquest nou *mercat de l'arqueologia*, que els podria permetre, d'una banda, obtenir recursos propis i, de l'altra, mantenir i disposar dels arqueòlegs acabats de llicenciar. Així, les universitats es van reestructurar per tal de poder competir amb aquestes empreses.

És a partir d'aquest punt on es genera el conflicte, ja que cal qüestionar-se si la missió de la Universitat